

зитивним буде залучення до роботи експертів з певним стажем роботи у слідчих органах, які зможуть поділитися набутим досвідом.

Отже, ми вважаємо, що підвищення кваліфікації повинно здійснюватися в таких формах: 1) навчальні курси та тренінги у вищих навчальних закладах; 2) науково-практичні конференції, семінари, вебінари та інші наукові заходи, за участю працівників інших правоохоронних органів; 3) залучення до роботи експертів з певним стажем роботи у слідчих органах, які зможуть поділитися набутим досвідом; 4) участь у міжнародних заходах, робочих зустрічах працівників ДБР та експертів слідчих органів інших країн для обговорення проблемних питань діяльності ДБР та обміну практичним досвідом.

Питомець А. В.

аспірант кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
голова Комітету по роботі з молодими адвокатами
Ради адвокатів Одеської області, адвокат

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОГО
БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ ТА СТОРОНИ ЗАХИСТУ
НА ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ**

В умовах триваючої реформи правоохоронних органів України, яка отримує неоднозначні оцінки, великого значення набуває завдання створення організаційно-правових засад запобігання і протидії корупції серед вищих посадових осіб держави, суддів і прокурорів, запобігання корупції під час формування єдиного органу законодавчої влади і недопущення зрощення бізнесу та політики, а також належного розслідування злочинів катування і пов'язаних з ними злочинів.

Ймовірно, що від самого початку стратегія реформування української правоохоронної системи не використовувала в повному обсязі можливості, що надаються аналізом аналогічної зарубіжної досвіду. Адже існує багато варіантів організації правоохоронних систем, які на рівні принципів побудови, так і на рівні практичної реалізації і впровадження.

Для досягнення вказаної мети Законом України «Про Державне бюро розслідування» від 12 листопада 2015 р. на взірць Федерального бюро розслідування США було створено центральний орган виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність з метою

запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених до його компетенції (Про Державне бюро розслідування: Закон України від 12 листопада 2015 р. № 794-VIII // Відомості Верховної Ради. — 2016. — № 6. — Ст. 55).

Нормами ч. 1,2 ст. 22 КПК України закріплено конституційні принципи змагальності різних сторін надзвичайно актуальним стає проблема взаємовідносин новоствореного державного органу — Державного бюро розслідування (далі — ДБР) з захисником на досудовому розслідуванні (Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс від 13 квітня 2012 р. — № 4651—VI // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 11-12. — ст. 88). Розділом IV Законом України «Про Державне бюро розслідування» від 12 листопада 2015 р. передбачено правові основи взаємодії Державного бюро розслідувань з іншими державними органами (Про Державне бюро розслідування: Закон України від 12 листопада 2015 р. № 794-VIII // Відомості Верховної Ради. — 2016. — № 6. — Ст. 55). На превеликий жаль, розробники закону оминули своєю увагою організаційно-правові аспекти взаємодії ДБР з інститутом адвокатури. Очевидно, що вказану проблему необхідно вирішувати з урахуванням співвідношення функцій ДБР і захисника та їх повноважень у досудовому впровадженні.

Питання правового статусу інституту адвокатури та його взаємовідносини з органами державної влади в тієї чи іншої мірі розглядалися у роботах зарубіжних та вітчизняних науковців. Окремим аспектам цієї проблеми тими присвячували свої праці, зокрема: В. В. Андреевський, Н. М. Бакаянова, Т. В. Варфоломеева, С. В. Гончаренко, О. С. Деханов, А. В. Козьмініх, С. Е. Лібанова, М. М. Михеєнко, П. В. Хотенець, І. С. Яртіх та інші вчені. Утім питання взаємодії захисника-адвоката і досудових органів розслідування, співвідношення їх функцій залишається актуальним особливо у зв'язку зі створенням нової державної інституції — ДБР.

Нормами ст. 3 Закону України «Про Державне бюро розслідування» від 12 листопада 2015 р. зазначено, що ДБР організовується на засадах: 1) верховенства права, відповідно до якого людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; 2) законності; 3) справедливості; 4) неупередженості; 5) незалежності і персональної відповідальності кожного працівника ДБР; 6) відкритості та прозорості діяльності ДБР для суспільства та демократичного цивільного контролю, підзвітності і підконтрольності визначеним законом державним органам. ДБР діє гласно тією мірою, що не порушує права і свободи людини і громадянина, не суперечить вимогам кримінального процесуального законодавства та законодавства про державну

таємницю; 7) політичної нейтральності і позапартійності; 8) єдиноначальності у поєднанні з колективним способом реалізації окремих повноважень ДБР (Про Державне бюро розслідування: Закон України від 12 листопада 2015 р. № 794-VIII // Відомості Верховної Ради. — 2016. — № 6. — Ст. 55).

Нормами ст. 5 Закону України «Про Державне бюро розслідування» від 12 листопада 2015 р. передбачено, що ДБР вирішує завдання із запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування: 1) злочинів, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище відповідно до норм Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 р., особами, посади яких віднесено до першої — третьої категорій посад державної служби, суддями та працівниками правоохоронних органів (Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII // Відомості Верховної Ради. — 2016. — № 4. — Ст. 43), крім випадків, коли ці злочини віднесено до підслідності детективів Національного антикорупційного бюро України; 2) злочинів, вчинених службовими особами Національного антикорупційного бюро України, заступником Генерального прокурора — керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або іншими прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України; 3) злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів), крім злочинів, передбачених ст. 422 КПК України (Юрчишин В. М. Відносини прокурора із захисником на досудовому розслідуванні за новим КПК України // Адвокат. — 2012. — № 9. — С. 19-22).

Ч. 3 ст. 22 КПК України визначено, що під час кримінального провадження функції державного обвинувачення, захисту та судового розгляду не можуть покладатися на один і той самий орган чи службову особу, тобто згадані функції є строго розмежованими. Наразі відправлення функції обвинувачення законодавець покладає на прокурора, слідчого і потерпілого (ч. 5 ст. 22 КПК України). Нормами ч. 5 ст. 22 КПК України передбачено, що під час кримінального обвинувачення функцію захисту покладено на підозрюваного, обвинуваченого, його захисника та законного представника. При цьому захисник наділений повноваженнями на пошук доказів на підтвердження обставин, що спростовують обвинувачення чи підозру, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного (обвинуваченого) (ст. 47 КПК України) (Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс від 13 квітня 2012 р. — № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 11-12. — ст. 88).

З наведеного видно, що кримінально-процесуальні функції захисту і обвинувачення, як протилежні за своїм спрямуванням, виконуються різними суб'єктами кримінально-процесуальної діяльності (Юрчишин В. М. Відносини прокурора із захисником на досудовому розслідуванні за новим КПК України // Адвокат. — 2012. — № 9. — с. 19). Хоча з норм ч. 2 ст. 9 КПК України випливає, що ДБР зобов'язаний всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень. Необхідність дослідження обставин, що виправдовують чи пом'якшують відповідальність підозрюваного (обвинуваченого), зумовлена обов'язком слідчого і прокурора всебічно, повно і неупереджено досліджувати всі обставини кримінального провадження (Строгонович М. С. Уголовное преследование в уголовном процессе / М. С. Строгонович. — М.: Изд-во АН СССР, 1951. — с. 15-16).

Наявність у досудовому розслідуванні правозахисної функції ДБР впливає із обов'язку держави охороняти, забезпечувати надійне заступництво за людину та її невід'ємні блага від незаконних порушень та обмежень цих благ — прав, свобод та законних інтересів (ст. 3, 10, 17, 25, 27 Конституції України), обов'язкового відшкодування шкоди, коли такі порушення та обмеження не вдалося попередити (ст.ст. 32, 50, 56 Конституції України) (Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 30 // Відомості Верховної Ради України (тлумачення від 15 березня 2016 р.). — 1996. — № 30. — Ст. 63). Виходячи з цього, у такому виді державно-правової діяльності, як кримінальне судочинство, «державна не ототожнює своїх інтересів тільки з викриттям дійсно винних у вчиненні кримінального правопорушення та їх обвинуваченням. Захист прав та законних інтересів осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, захист невинних, відвернення слідчих і судових помилок — інтерес також конституційний, публічний, при чому не меншої ваги» (Попелюшко В. О. Публічність і захист / В. О. Попелюшко ; матеріали міжнар. наук. конф. («Організація адвокатури і надання правової допомоги в демократичному суспільстві»). — К. : Академія адвокатури України, 2002. — с. 38).

Водночас для особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, однієї державної правозахисної діяльності недостатньо [4, с.20]. Відповідно до норм ч. 1 ст. 63 Конституції України така особа наділяється ще й додатковим конституційним правом на захист (Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р.

№ 30 // Відомості Верховної Ради України (тлумачення від 15 березня 2016 р.). — 1996. — № 30. — Ст. 63). На відміну від усіх інших конституційних прав людини і громадянина, закріплених у нормах ст.ст. 21-64 Конституції України, право підозрюваного, обвинуваченого та підсудного на захист є специфічним, тому що надається тільки в одній сфері державно-правової діяльності — кримінальному судочинстві. При цьому слід зауважити, що через незвичність юридичної ситуації для особи, в яку потрапив підозрюваний, обвинувачений, підсудний, недостатньої обізнаності, а й нерідко перебуванням під вартою, така особа є дуже обмеженою у реалізації наданих їй особисто прав. А отже найчастіше така функція переходить до захисника-адвоката, який є незалежним правозаступником і має бути рівним з ДБР. Він не заміняє підозрюваного, обвинуваченого, а діє поряд з ним, будучи самостійним учасником процесу, уповноваженим суспільством на захист. Правозаступництво — публічний фактор правосуддя (Андреевський В. Классификация и квалификация адвокатских профессий, их взаимодействие с судебной системой // В. Андреевский // Підприємництво, господарство і право. — 2005. — № 5. — с. 156). Якщо адвокатура визнається рівноправною з ДБР, то ця рівність повинна додержуватися, і дії (бездіяльність) обох сторін мають бути предметом оскарження в судово-контрольному порядку.

Таким чином, принципове значення для визначення дотримання усіх принципів законності і справедливості має співвідношення функцій ДБР і захисника у досудовому розслідуванні.

***Науковий керівник:** доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Свида Олексій Георгійович**.*

Герасимчук С. С.

аспірант кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУДЯ ЯК ОКРЕМИЙ СУБ'ЄКТ РОЗСЛІДУВАНЬ ДЕРЖАВНИМ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Державне бюро розслідувань є центральним органом виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених до його компетенції.